

ENSV HARIDUSMINISTEERIUM

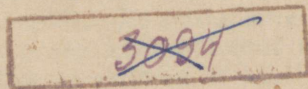
SUNDEKSEMPLAR

KESKKOOLI ÕPPEKAVAD

JOONISTAMINE

JOONESTAMINE

KIRJATEHNIKA TÖÖÕPETUS

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1946

2

A-16497

Vastutav toimetaja Joh. Käis.

Ladumisele antud 17. VI 46. Trükkimisele antud 20. VII 46. Trükiarv 2900. Paber 56:79 cm $1/16$. Trükipoognaid 2. Trükitähti trükipoognas 41 664. Arvutuspoognaid 2,1. MB-04616. Tellimise nr. 697. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58.

На эстонском языке.

Программы средней школы.

Рисование. Черчение. Техника писания. Ручной труд.

Hind Rbl. 1.—

JOONISTAMINE.

Seletuskiri.

Joonistamine on olulisemaid abinõusid keelelise väljenduse kõrval, millega laps saab edasi anda oma mälestusi, fantaasiakujutlusi, tundeid, elamusi. Kogu lapse sisemaailm kajastub tema joonistustes. Laps alustab joonistamiskatseid juba enne, kui ta on võimeline tegema kirjatähti. Õpilase suur huvi joonistamiskunsti vastu ja tema sisemaailma arendamine selle kaudu on pedagoogiliseks aluseks, millele toetubki joonistamisõpetus.

Edasisest õppetööst teame, et peaaegu ühtki õppeainet ei saa edukalt õpetada, kui selleks ei kasutata teataval määral joonistamisoskust. Näiteks loodusõpetuses on mitmesuguste katsete juures vajalikud selgitavad joonised — taimede, loomade kehaehituse läbilõiked, skeemid, mikroskoobilised vaatlused, värvide märkimine jne. Maateaduses on kasulikud maapinna profiilide, taimkatte joonistused jm. Paljudes tehnikakoolides või ülikoolis arstiteadust õppides on joonistamine tingimata vajalik. Et seista kõikjal oma ülesannete kõrgusel, on vaja, et iga keskkoolinoor oskaks hästi joonistada looduse motiive ja esemeid, niihästi mälu kui ka otsese vaatluse järgi. Samuti peab haritud inimesel olema arusaamist kunstiteoste hindamisel. Tunded kunsti vastu arendavad inimest niisamuti kui kõrged saavutused teaduse alal. Seda tuleb kasvatada kunstinäituste külastamisega ja kunstiteoste reproduktsioonide vaatlemisega.

Kokkuvõttes on joonistamisõpetuse eesmärgid järgmised:

- 1) mälu ja fantaasia arendamine;
- 2) huvi ja armastuse äratamine looduse vastu;
- 3) maitse arendamine värvide ja vormide tundmises;
- 4) osava silma ja kindla käe arendamine;
- 5) tunnete kasvatamine kunstiteoste hindamiseks.

Õpetlikust küljest võime jagada joonistamisõpetuse kahte suurde gruppi.

1. Vormiõpetus.

2. Tehnikaõpetus.

Õppinud joonistaja ei eralda tehnikat vormi käsitlemisel, või vastupidi; need kaks mõistet ei sega siin teineteist. Õppimise juures on aga küll oluline, et õpilasi ei seataks mitme raske ülesande ette üheaegselt. Näiteks, kui alustatakse alles vormi õpetamist — valguse, varju ja kuma (refleksi) vaherkordade edasiandmist, ei ole otstarbekohane selleks kasutada vesivärve, missugust tehnikat õpilane hästi veel ei tunne. Vormi õppimise ülesanded tuleks teostada seepärast peamiselt pliiatsi ja söega.

Algeline, tasapinnaline vormi õppimine algab peast mälu ja fantaasia järgi joonistades. Edasi tuleb tähelepanu juhtida enam ja enam looduse vaatlemisele ja looduse järgi joonistamisele. Üleminek peab toimuma siin lapse arengule vastavalt, mida on arvestatud ka õppekavas. Algul joonistab laps mõne lihtsa kumera eseme otsese vaatluse järgi. Siis võib joonistada mõne linnutopise — algul kahe tunniga, siis ühe tunniga ja lõpuks peab tegema kiirvisandeid 3—4 tükki tunnis. Viimane võte on määrava tähtsusega osava silma ja kindla käe arendamiseks.

Iga tunni lõpul tuleb tööd kokku korjata ja hinnata, mitte jättes neid koduseks „parandamiseks“. Samuti tuleb toimida hiljem ka loomade, inimese ja üldse looduse järgi joonistamisel.

Perspektiivi tuleb õpetada peamiselt otsese vaatluse järgi. Dekoratiivse vormi käsitlemisel — mustrite ja kaunistuste koostamisel tuleb arendada maitset, niihästi vormides kui ka värvustes.

Kasutatavamate joonistamistehnikate materjalideks on algastmel mustad ja ka värvilised pliiatsid, hiljem ka süsi. Maalimise materjaliks saab kasutada peamiselt vesivärve. Vesivärvi-töödeks olgu algul üsna lihtsaid pinnakatmise ja pintsliharjutuse ülesandeid, mida võib teostada algul ka musta värviga. Kasulik on ilma ettejoonistamata maalida puude tüüpe loodusest siluettidena ja ka värviliselt. Edasine akvarelltehnika arendamine oleneb suurel määral õpetaja pedagoogilistest võimetest, aga kõigepealt heast tahtest ja

armastusest töö vastu. Vesivärv peab olema paberile kantud küllaldase veesisaldusega, vastasel korral jääb töö „kuivaks“ ja elutuks. Tehnikaist on lastele huvitavad ka sulejoonistus, punktiir- ja pritsimistehnika, mida võib kasutada mõne peokava või plakati väljatöötamisel. Kõiki töövõtteid ja tehnikaid tuleb õpilastele koos selgitustega otseselt näidata-demonstreerida.

Lapsi tuleb kõikjal hoiatada skeemide, halbade piltide, lasteraamatute, moelehtede ja postkaartide järgi joonistamast.

Aluseks jääb alati reaalne loodus, mille järgi tuleb arendada silma, kujutlusvõimet ja käeosavust.

JOONESTAMINE.

Sotsialistlik tööprotsess baseerub kvalifitseeritud tehnilisel haridusel, seepärast on joonestamise õpetamisel nõukogude koolis täita suur ning tähtis ülesanne. Õppivale noorsoole tuleb juba varakult selgitada joonise otstarvet ja tähtsust. Iga keskkoolinoor peab suutma lihtsamaid tehnilisi jooniseid lugeda, ehitusplaanist aru saada, lihtsamaid detaile joonestada ja joonise järgi neid ruumiliselt tajuda. Samuti peab ta oskama lihtsamat tehnilist ideed väljendada tehnilise joonise abil.

Joonestamisõpetus koosneb kolmest peatsüklist:

- 1) geomeetiline joonestamine ehk joonestamise ABD,
- 2) projektsiooniline joonestamine ehk joonestamise sõna- ja lauseõpetus ning
- 3) tehniline joonestamine, mis on rahvusvahelise tehnilise keele õpetus.

Joonestamise õpetamisel tuleb eriti silmas pidada süsteemi- ja kavakindlat ainekäsitlust võimalikult kontaktis matemaatika, eriti aga geomeetria õpetamisega.

Joonestamistundide ülesannete hulka kuulub ka diagrammide joonestamine, milleks jõukohaseid materjale ja andmeid võivad anda teised õppeained.

Et projektsioonilise joonise lugemine ja selle kaudu ruumilise kujutluse saamine tekitab õpilastele raskusi ja nõuab pikemaajalist süstemaatilist tööd õpilastega, on alates VII

klassist õppekavva võetud ainult üksikud ülesanded, kus õpilastel avaneb võimalus kõige lihtsamate praktiliste võtetega tutvuda ruumiliste kujundite joonestamiseks ortogonaalprojektsioonis. Teoreetiline käsitlus kuuluks XI klassi töökavva (geomeetria).

Tuleb selgitada õpilastele jooniste otstarvet ja tähtsust nüüdisaja tööprotsessis, rõhutades eriti joonise täpsust, puhtust; informeerida õpilasi üldiselt joonestusnormide olemasolust ja nende tähtsusest. On eriti tähtis algul, et õpetaja jälgiks õpilaste võtteid joonestamisabinõude tarvitamisel ning juhiks õpilaste tähelepanu väärvõttele, mis ei tohi mingil tingimusel kujuneda harjumuseks. Juba esimesest joonist alates nõuda kirjanurga joonestamist, normkirja järjekindlat tarvitamist ja õiget mõõtmete paigutamist. Õpilastele tuleb sisendada töödistsipliini, arendada kõigiti algatusvõimet ja iseseisvat töötamist. Iseseisvat mõtlemist ja töötamist tuleb kõigiti arendada, tuleb anda sellekohaseid ülesandeid. Näidetena võiksid olla:

- a) ülesanded üleminekutest sirgjoonelt kõverjoonele ja kõverjoonelt sirgjoonele;
- b) perspektiivjoonise järgi tehnilise joonise valmistamine;
- c) jooniste lugemise harjutusi;
- d) antud vaadete abil puuduva vaate joonistamine;
- e) vigasel joonisel vigade leidmine jne.

Tegelikult kasutatav joonestuspaber ja pliiatsid olgu võimalikult odavad, sest kalliste paberite ja pliiatsite kasutamine oleks ilmaaegne kulu. Anda ülevaade joonestamisabinõudest, mida üldiselt rakendatakse, nimelt: mõõtsirkel, ringsirkel, joonsulg, joonestuslaud, reišin, kolmnurgad, mõõtjoonel, paberinaelad, pliiatsid, pliiatsiteritamiskiivid ja -vahendid ning kummid. Korralik joonestuspliiats peab olema hästi kõva, kuid peab tõmmates jätma siiski terava musta joone paberile. Demonstreerida vastavaid töövõtteid ja abinõusid klassis. Samuti tuleb selgitada ja jälgida, et õppevahendid oleksid alati korras ja kaasas, ja anda õpetust nende hooldamises.

On soovitatav, et õpilased joonestaksid ainult koolis. Nagu tegelik õppetöö näitab, on õpilased suutelised alatud ülesannet koolis lõpetama. Tušiga joonestamine algaks alles VIII klassis. Kui mõni tušijoonis vajab kodust töö lõpetamist,

mist, siis õpetaja hinnaku õpilast ainult klassis tehtud töö järgi. Õpilastele tuleb anda joonestamistöö läbiviimiseks järgmine juhised: „Kes hästi ja kiiresti tahab joonestada, see joonestagu ettevaatlikult.“ Skitseerida tuleks pliiatsiga nr. 2 ja tingimata vabal käel.

Õpetajalt tuleb nõuda pidevat kontrolli õpilaste jooksvate töötulemuste üle ja mitte vastu võtta vigaseid jooniseid.

Kõik tööülesanded tuleb läbi viia üleliidulise standardi alusel (ОСТ — общесоюзный стандарт).

Joonestamiskabinet olgu rikkalikult varustatud mudelitega.

JOONISTAMISE JA JOONESTAMISE ÕPPEKAVA.

I klass.

(33 tundi)

Joonistamine vabalt mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine õpilaste huvipiirkonnast, peamiselt koduloolisel ainel (vt. eesti keele õppekava). Lihtsamate vaadeldud esemete joonistamine mälu järgi (õun, pirn, kurk, peet, porgand, sireli-, kase-, pärna-, pajuleht, lihtsamaid mänguasju).

Ilustamistöökesi lihtsamate kujundite rütmilise reastamisega.

Töövahend: värvipliiatsid.

II klass.

(33 tundi)

Joonistamine vabalt mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine õpilaste huvipiirkonnast, peamiselt koduloolisel ainel (vt. eesti keele õppekava). Lihtsate vaadeldud esemete joonistamine mälu järgi (puu- ja aedvilju, seeni, puuoksake mõne lehega, tass, joogiklaas, piimakann, pudel, mänguasju).

Ilustamistöid ringidest, ruudukestest, õitest ja lehtedest motiividega.

Üleminek värvipliiatsite tarvitamiselt vesivärvidele. Pintsli käsitlemine.

III klass.

(33 tundi)

Joonistamine mälu ja fantaasia järgi. Illustreeriv joonistamine. Teemade näiteid: suvel laagris, Lennupäev, Punaarmee, tank rünnakul, viljapuuad, seenel, kartulivõtmine, vihmane päev, kanalas, maja ehitatakse, jääminek, 1. mai jne.

Harjutusi igapäevases elus esinevate lihtsakujuliste esemete joonistamises vaatluse ja mälu järgi.

Juhatusi ja harjutusi vesivärvide tarvitamises — pinna katmine, pintsliharjutusi, värvide segamise harjutusi. Põhivärvide nimetused.

Tarbeesemete kaunistamist lihtsamate tehnikatega (redisulg, kartulitrükk jne.).

IV klass.

(33 tundi)

Õpilaste vaba ning illustreeriva loomingu edasiarendamine ja tehnilise oskuse täiendamine, silmas pidades esemete näivat vähenemist kauguses ja kaugenevate rõhtsate joonte suuna muutumist. Teemade näiteid: tänavapilt, raudteesild, tee metsas, ühiskaupluses, luurekäigul jne.

Värviõpetus. Väike värviring. Külmad ja soojad värvid. Ühtlane pinnakatmine värvidega. Värvide segamine.

Ilustamistöid (teljelise ja tsentraalse sümmeetriaga). Lihtne antiikva rediskiri — plakateid loosungitega: Õpime hästi! Hoiame puhtust! Astume ringidesse! jne.

V klass.

(33 tundi)

Õpilaste vaba ning illustreeriva loomingu edasiarendamine. Teemade näiteid: suvel jõel (põllul, metsas), pioneeride laager, talvisel teel, liuväljal, suusakross jne.

Mudeljoonistamist taimeriigist. Lindude ja loomade joonistamine topiste järgi. Joonistamist looduses.

Värviõpetus. Värvide segamisharjutusi (2. liigi segavärvid). Värviringi laiendamine 12 värvini. Täiendusvärvid, kontrastvärvid.

Tutvumine eesti geomeetrilise ornamendiga (kindakiri, vöökiri) ning selle rakendamine tarbeesemete kaunistamisel.

Rediskiri ja plakatkiri. Seinalehe pealkirja joonistamine Oktoobrirevolutsiooni, 1. mai jt. pidustuste puhul.

VI klass.

Joonistamine (21 tundi). Õpilaste vaba ja illustreeriva loomingu edasiarendamine kindlama vormi ning miljöo edasiandmise oskuse suunas. Teemade näiteid: vihm, esimene lumi, talvehommik, punaarmeelehed lahingus jne. Vormikujundamine valguse, varju ja värvi abil.

Üksikute esemete ja nende gruppide joonistamine. Perspektiivi kujutamine ruumis ja vabas õhus.

Taimede, lindude, loomade ja inimese joonistamine otsese vaatluse järgi. Joonistamine looduses.

Värviõpetuse jätkamine. Värvide kooskõla. Varjud ja toon. Kooskõla-värvide kasutamine ilustamistöodes.

Tutvumine lihtsama eesti taimeornamendiga (tanu- ja käisekirjad) ja nende rakendamine tarbeesemete ilustamisel (tütarlastele). Looduse vormide kasutamine ilustusmotiividenä.

Seinalehe kujundamine ja plakatite valmistamine Oktoobrirevolutsiooni pidustusteks, Punaarmee, rahvusvahelise nais-tööliste päeva, 1. mai jne. puhul. Plakatkiri pilpa (laastu) abil.

Joonestamine (12 tundi). Joonestamise ülesanne, liigid ja materjalid. Tutvumine joonestusriistadega ja töövõtetega. Joonise kujundamine: paberi kaust, kujutise asend, pealkirjad.

Standardkiri (OCT-i normid). Pidevad, kriips- ja punkt-kriips-jooned. Kentsentriliste ringide tõmbamine mitut tüüpi joontega. Joon-, tulp- ja sektor-diagrammide konstrueerimine viirutuse ja värvimise kasutamisega.

Lihtsaid sirgjoonelisi ornamente.

VII klass.

Joonistamine (17 tundi). Vaba ja illustreerivat joonistamist. Gruppide joonistamist. Kiirvisandeid mitmesugustest esemeist. Pintsliharjutusi loodusvormidest ja ilma ette joonistamata.

Perspektiiviõpetus. Kõrge ja madal vaatepiir. Vaatepunkti nihkumine. Seletused ja harjutused perspektiivjoonistamises kooliruumes ja väljas.

Värviõpetuse jätkamine: pidevad üleminekud varjundeis ja toonides. Eestilaadiliste ilustuste koostamine.

Mitmesuguste plakattähtede joonistamist. Teadaanne või kuulutus.

Kooliruumide ilustamine Oktoobrirevolutsiooni, 1. mai jt. pidustuste puhul. Tutvumine kunsti põhimõtetega. Õppekäike muuseumidesse ja kunstinäitustele (võimalust mööda).

Joonestamine (16 tundi). Ringid ja kaared. Lihtsate kõverjooneliste ornamentide joonestamine, nende väljatöötamine viirutusega, katmisega ja värvimisega.

Perpendikulaari tõmbamine, sirglõigu ja nurga poolitamine, puutuja tõmbamine, ringi keskpunkti leidmine.

Tutvumine tehnilise joonestamise alustega. Visand (eskiis), joonis. Visandite ja jooniste valmistamine ristküliku-kujulistest (plaat) ja kolmnurkseist (joonestuskolmnurk) esemeist.

Tutvumine normaalprojektsiooniga. Vaadete asetus joonisel: peavaade (fassaad), pealtvaade (plaan) ja külgvaade (profiil). Risttahuka ja püramiidi projektsioon.

VIII klass.

Joonistamine (tütarlastele 25 tundi, poistele 15 tundi).

Õpilaste illustreeriva loomingu edasiarendamine. Visandeid ja jooniseid lindudest, loomadest. Mudeljoonistamist mitmesuguses tehnikas (pliiats, süsi, kriit, värv).

Maastiku kujutamine antud mõõtudes ja vaba paigutusega: vaatepiir, puude ja majade kõrgus, teede ja jõgede laius. Õhuperspektiiv. Värviõpetuse süvendamine. Valgus, vari, läige, kuma. Värvusi väljaspool värviringi. Värviperspektiiv. Riide ja tarbeasjade ilustamine eesti kirjades.

Kirjaõpetuse jätkamine. Pealkirjade, fraaside, etikettide kirjutamine.

Tutvumine kunsti põhimõtetega. Õppekäike muuseumidesse ja kunstinäitustele.

Joonestamine (tütarlastele 8 tundi, poistele 18 tundi).

Hulknurkade, ovaalide, spiraalide konstruktsioon. Rööptahukate, prismade ja pöördkehade kujutamine normaalprojektsioonis.

Klassi ja elutoa plaan. Proportsionaalse kümnendmõõtkava valmistamine ja kasutamine. Tehnilisi jooniseid lihtsaist mudeleist. Mõõdete märkimine.

IX klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 13 tundi).

Tarbeasjade joonistamine ja maalimine plakatstiilis. Visandeid loomadest, inimkujudest. Skitseerimine. Lihtsamaid geometrilisi kehi konstruktiivses perspektiivis. Akvarell- ja tempera-tehnika arendamine plakatis, mudeljoonistamises ja maastikumaalis. Stiliseerimise põhimõtted ja ülesanded. Pilpakirja ja ehtekirja plakatsule abil. Kunstiteoste hindamine sisult ja vormilt. Õppekäigud muuseumidesse ja kunstinäitustele.

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 20 tundi).

Leppemärgid maaplaanil. Maatüki plaani jäljendamine mõõtkava muutmisega. Kõrguste ja sügavuste märkimine plaanil. Lihtsate mudelite ja detailide tehnilisi jooniseid. Lõiked, katkestuspinnad, viirutus.

X klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 10 tundi).

Dünaamiline joonistamine. Joonistamine loodusest mitmesuguste vahenditega. Maastik visandis ja perspektiivselt konstrueerituna.

Must-valge harjutusi. Dekoratiivülesandeid (punane nurk, aktusesaal jne.). Moodsat plakatkirja. Päevakohaseid loo-
sungeid ja plakateid.

Kunstiteoste vaatlus. Eesti ja teiste nõukogude rahvaste ning välismaa kunsti tähtsamaid esindajaid. Antiik- ja klassikalised stiilid (romaani, gooti, renessanss jt.).

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 23 tundi).

Punkti, sirglõigu ja tasapinna projektsioonid. Punkti kaugus projektsiooni-tasapindadest ja projektsioonitelgedest.

Sirglõigu projektsioonid mitmes asendis.

Tasapinna jäljed. Sirglõigu pikkus ja projektsiooninurga määramine. Geomeetriliste kehade projektsioone kaldasendis.

Visandeid ja jooniseid tööstuslikest tehisvormidest. Tahkkehade lõikumise lihtsamad juhud.

XI klass.

Joonistamine (tütarlastele 23 tundi, poistele 10 tundi).

Loov joonistamine. Maastik. Inimese töö ja tegevus. Varjutamisharjutusi vedela tušiga. Arhitektuurilise ornamendi joonistamine. Päevakohaste plakatite koostamine.

Seletusi kaasaegsest kunstiloomingust. Kunst rahva ja ühiskonna teenistuses. Stiiliõpetusest: barokk-, rokokoo- ja hilisemad stiilid (valguspiltide näitamisega).

Joonestamine (tütarlastele 10 tundi, poistele 23 tundi).

Geomeetriliste kehade lõikepindade ja pinnalaotuste kujutamise.

Lihtsamate tööstuslike konstruktsioonide mõõtmine, projektsioonvisandi valmistamine ja joonistamine. Leppemärgid.

Pinnatöötlusmärke. Sümbolvärvid.

KIRJATEHNIKA.

Seletuskiri.

I klass.

Kirjaõppimises on suur tähtsus lapse õigel asendil kirjutamise juures ja sõrmede ning kämbla liikumise tehnika omandamisel. Kõik meie tähestiku kirjatähed koosnevad õieti

väikesest arvust elementidest. Need kirjatähtede elemendid tuleb niivõrd ära õppida, et õpilasel saaks harjumuseks õigesti kirjutada.

Hästiloetava ja ilusa kirja peatunnuseks on:

a) kirjatähtede joonte paralleelsus ja b) ühtlane vahe nende vahel. Niisuguse kirja vilumus omandatakse ainult õigel kehahoiul ja kämbla ning sõrmede rütmilise liikumisega.

Kirjatehnika juhised.

Enne kirjaõppimisele asumist peab õpetaja lastele selgitama elementaarsed juhised, mida on vaja täita kirjutamisel:

1. Kirjutaja jalad peavad kindlalt kogu jalapöiaga puudutama põrandat või laua jalalauda.

2. Kere tuleb hoida sirgelt, rinnaga lauda puudutada ei tohi (kere peab lauast 3—5 cm eemal olema).

3. Peal peab olema väike kalle laua poole, et oleks võimalik vabalt lugeda kirjutatut. Tuleb istuda nii, et vahemaa silmadest kuni sulleotsani oleks vähemalt 30—35 cm. Pea kalle küljele või alla nõuab parandamist.

4. Kirjutaja küünarnukid ei tohi lamada laual, vaid peavad ulatuma lauaäärest pisut kaugemale ja olema eemal kirjutaja kerest käe laiusel.

5. Sulepead sulega hoitakse kolme sõrmega: pöidla, esimese ja keskmise sõrmega. Kõik kolm sõrme on kergelt kõverdatud rahulikus olekus ega tohi väsimuse vältimiseks tugevasti suruda sulepead.

Esimene sõrm peab lamama sulepeal, keskmine toetab teda paremalt, põial vasakult, ülejäänud kaks sõrme — nimetissõrm ja väike sõrm on kämbla toeks ja peavad nõrgalt puudutama paberit ning kergelt libisema temal. Sulepea ots peab suunduma paremale õlale.

6. Vihik asetatakse kirjutaja rinna keskkoha vastu nii, et vihiku parem nurk oleks kõrgemal vasakust.

Eelharjutuste liigid ja nende tähtsus õige kirjatehnika arendamisel.

Kirjutamisprotsess ise seisneb järgnevas: tähejooni kirjutatakse sulepead hoidvate sõrmede painutamisel ja sirutamisel; joont veetakse vasakult paremale õlavarre ja väikele sõrmele ning nimetissõrmele toetuva kämbla liigutamisega.

Kõik need võtted on väga kerged, kuid lapsed omandavad neid vaevaga, eriti kui kirjaõppimine algab otse kirjatähtede kirjutamisega.

Lapsed peavad üheaegselt ületama mitu raskust: valvama oma kehahoidu, vihiku asendit, sulepea hoidu, sõrmede, kämbla ja õlavarre tegevust ja samaaegselt kirjutama tundmatut kirjatähe kaju. Eelharjutused kergendavad tunduvalt õpilase tööd ja soodustavad õige ja täpse käekirja väljatöötamist.

Neid harjutusi tuleb täita järgmiselt: a) õpetaja seletab harjutuse iseloomu ja tema ülesannet; b) õpetaja näitab üks-teisele järgnevaid sõrmede, kämbla ja õlavarre liigutusi, mis on vajalikud antud harjutuste liigi jaoks; c) õpilased kirjutavad aeglaselt, et omandada käeliigutuse korralikkust; d) õpetaja parandab tähelepanud puudusi ja e) õpilased kirjutavad käskluse järgi.

Sääraseid harjutusi tuleb teha mitte üksnes esialgsel kirjutamisvõtete õppimisel, vaid I klassis kogu aasta kestel ning II klassis. Need harjutused on heaks võimlemiseks sõrmedele.

Kirja eelharjutusteks jäetakse igas kirjatunnis mitte üle 5 minuti.

Eelharjutuste hulka kuulub ka suurte antiikva tähtede „maalimine“ aabitsakursuse kestel.

Kirjatähtede ja sõnade kirjutamine klassis.

Kirjatähtede kirjutamist tuleb õpetada nende raskuse järjekorras. See oleks näiteks järgmine: i u ü n m a ä e o õ ö t l d b h p j g v s r k. Selleks, et kirjatähtede kujud oleksid õiged, peab õpetaja väga põhjalikult ja näitlikult seletama

Eesti kirjatähtede standardkuju.

Nöörpüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 " ! ? - = || } §

Nöörkaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 " ! ? - = || } §

Paispüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 ... " ! ? . - | | | }

Paiskaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890, ... " ! ? . - | | | }

õpilastele, kuidas nimelt kirjutatakse õpitavat kirjatähte, millistest osadest ta koosneb, mis kirjutatakse enne, mis pärast, kust on vaja alata, kus lõpetada, kuidas ühendada üht joont teisega, kuidas ühendada üht kirjatähte teisega jne.

Seletades üksikute kirjatähe elementide, kirjatähtede ja sõnade kirjutamise viise, peab õpetaja kõike seda näitama suurelt, täpselt ja ilusalt kriidiga klassitahvil.

Esitame uue kirjatähe õppimise näitliku plaani: a) õpetaja kirjutab tahvlile õpitava kirjatähe; b) jagab iga kirjatähe tema elementideks ja kirjutab need tahvlile; c) tõstab esile need elemendid, mida lapsed ei ole veel kirjutanud; d) lapsed harjutavad nende elementide ja kirjatähtede kirjutamist.

Üksikute elementide ja kirjatähtede kirjutamine ei tohi olla kauakestev — keskmiselt mitte üle kolme rea iga harjutust. Edaspidi, sedamööda, kuidas oskus kinnistub, peab seda liiki harjutuste arv vähenema, nii et saaks üle minna sõnade kirjutamisele.

Algul peavad õpilased kirjutama kirjatähtede elemente, kirjatähti ja sõnu aeglaselt, kuid hiljem võib kirjutada kirjutamistempot järjest kiirendades.

Teisel poolaastal alatakse I klassis ka suurte kirjatähtede kirjutamist.

II klass.

II klassis on kirjatehnika peamine ülesanne kinnistada I klassis omandatud õiged kirjutamise kogemused ning ravnida individuaalseid kõrvalekaldumisi kehtestatud tähekujust, mis segavad käekirja selgust ja täpsust ning raskendavad lugemist. Kõrvalekaldumised võivad olla järgmised: a) liiga tugevad paisud põhijoontes (paiskirjas); b) paisude ebatasasus; c) vahemaade ebavõrdsus põhijoonte vahel; d) liiga kokkusurutud või liiga laialivalgud kiri; e) ülearused keerutused, suletõmbed, mis teevad kirjatähe kuju keerulisemaks ja raskendavad lugemist; h) joonte mitmesugune kalle või kalle vasakule.

Sõnade valik kirjutamiseks kirjatehnika tundides põhjeneb neil elementidel, mida tahetakse antud momendil harjutada.

Üldise reeglina kirjutavad õpilased algul aeglaselt, kuid hiljem, kui omandatakse kirjatähtede elementide, kirjatähtede ning sõnade kuju, kirjutamistempo järjest kiireneb.

Pärast väikeste ja suurte kirjatähtede omandamist kogu tähestiku ulatuses minnakse üle lausete, väiksemate katkendite kirjutamisele, nõudes kogu aeg ortograafiliselt õiget kirja.

III klassist alates jääb kirjatehnika arendamine ja korraliku käekirja kujundamine eeskätt eesti keele õpetaja ülesandeks, kuid neid taotlusi peavad toetama ka kõigi teiste ainete õpetajad, nõudes kirjalikes töödes alati head korda, puhtust ja selget kirja.

Nõuded töövihkude kohta.

Kõigil õpetajail tuleb silmas pidada järgmisi väliseid nõudeid õpilaste töövihkude kohta.

1. Töövihkude kaanele kirjutatakse hoolikalt pealkiri (kas kaanele kleebitud sildile, või kui seda ei ole, vastavalt raamistatult. Pealkiri sisaldagu aineala, vihu järjekorranumbri, klassi, kooliaasta, õpilase nime (allakriipsutatult või jämen-datult) ja kooli nime; näiteks:

Matemaatika vihk 1.
1946/47. õppeaasta
Nurme 7-klassine kool.
VI klass
J a a n M ä g i

Pealkirja kirjutab õpilane ise, ainult I klassis 1. poolaastal teeb seda õpetaja.

2. Vihu lehed nummerdatakse; lehti välja rebida ei ole lubatud.

3. Igal leheküljel olgu puhtad ääred: seesmine 1 cm, välimine 2,5 cm, ülemine ja alumine 2 cm. Nooremais klassides raamistatakse lehekülg niiviisi pliitsiga. Ka lihtne äärekau-nistus värvipliitsiga on lubatav.

4. IV klassist alates jäetakse esimene leht sisukorra

jaoks. Sisukorras märgitakse tööde pealkirjad ja lehekülje-
numbrid.

5. Kirjutatakse töövihku tindiga — korralikult, hoolikalt normikirja järgi. Ainult I klassis 1. poolaastal on lubatud tarvitada pliiatsit.

6. Igal tööolgu allakriipsutatud või jämendatud või eri-
(ehte-) kirjaga pealkiri. Selle all märgitakse ka töö liik: ette-
ütlus, kontrolltöö, ümberkirjutus, kodutöö jne. Matemaatika
ülesannetes, keelelistes harjutustes võib pealkirjaks olla üles-
ande või harjutuse number.

7. Pealkirja kõrval välimisel äärel märgitakse kuupäev
järgmiselt: 20. sept. III klassist alates aga numbritega
20. 09. 46.

8. Iga töö eraldatakse eelmisest 1 või 2 rea laiuse vahega,
kui töö ei alga uuel leheküljel. Samuti jäetakse tühi rida peal-
kirja järel (kuid töö liiki näitava allpealkirja järel tühja rida
ei jäeta).

9. Kui paber on joonteta, tuleb jätta ridade vahed — laia
käekirja puhul (nooremal astmel) mitte alla 1 cm, peenema
käekirja puhul vähemalt kaks korda suurem kui „pikkade“
tähtede (l, t) kõrgus.

10. Töö algus ja uued read märgitakse taandreaga. Algu-
sest peale harjutatagu mõõdukalt, otstarbekohaselt taandridu
kasutama.

11. Lehekülg tuleb täis kirjutada; kui aga jääb ruumi
lehekülje alumisel äärel ainult pealkirjale, alatakse tööd uuel
leheküljel.

12. Samuti tuleb üksikud read korralikult täis kirjutada
ja õigel kohal sõna tarbe korral poolitada. Seda nõuet peab
täitma juba I klassis 2. poolaastal.

13. Kontrolltöid ja eritöid (talituskirju, protokolle, tele-
gramme, ka nn. brošüürtöid laiemale teemale) võib kirjutada
eri lehtedele, mida hoitakse eri k a a n t e või m a p i vahel.

14. Kõiki töid peab õpetaja kontrollima ja hindama, õpilased aga peavad märgitud vead parandama. Vigade märki-
mise ja parandamise ning tööde hindamise viis olgu kõigi
ainealade vihkudes ühtlustatud, selle peab õpetajate kollektiiv
välja töötama ja direktor kinnitama. Samuti määratakse
kindlaks, missugused töövihud igas aines peavad õpilastel
olema (vt. näiteks „Nõukogude Kool“, 1946, lk. 247—248).

KIRJATEHNIKA ÕPPEKAVA.

I klass.

(33 tundi, pooltundide kaupa)

Harjutusi õigeks keha- ja käehoiakuks. Käeharjutusi. Joonistähed. Araabia numbrid. Kirjutusvahendi õige hoid ja kasutamine. Väikesed kirjatähed. Tähtede sidumine ja nende vahede reguleerimine. Suured kirjatähed. Kirjavahemärgid. Sõnade ja lühilauseste kirjutamine; vahede korraldamine.

II klass.

(33 tundi, pooltundide kaupa)

Eelmise aasta harjutuste jätkamine. Pealkirja asetus. Uus rida. Raskemaid tähtede ühendusi. Tähtede kalde ühtlustamine. Tähtede kõrguse ühtlustamine (kirjutamisel ühele joonele).

Kirjutuspinna õige kasutamine.

TÖÖÕPETUS.

Seletuskiri.

Tööõpetuse ülesandeks on:

- 1) arendada keha ja vaimu koordineeritud koostööd,
- 2) kasvatada ja suunata kujutlusvõimet,
- 3) arendada algatusvõimet ja julgust raskuste ületamiseks,
- 4) arendada tähelepanu, vaatlus- ja otsustamisvõimet,
- 5) arendada täpsust, puhtust, praktilist mõtlemist, käelist osavust ja maitset,
- 6) kasvatada aktiivset ning reaalselt suhtumist töösse, arendada kollektiivtöö tähtsuse mõistmist,
- 7) äratada lugupidamist tööga loodud väärtustest.

Tööõpetus taotleb kindlate oskuste ja teadmiste andmist õpilastele. Neis tundides astub õpilane vahenditult kokku puutesse tööriistade ja materjaliga. Ta tutvub nende struktuuri, omaduste ja otstarbekusega ning temas ärkab huvi materjalide tootmis- ja töötlemisviiside vastu. Tehnilise mõtlemise äratamine, tööoskuse andmine ning arendamine on tööõpetuse reaalseid tulemusi.

Tegelikus töös ja töökavade koostamisel tuleb arvestada oma kooli eritingimusi. Linnas peab mõningaid tööalaseid käsitlema ulatuslikumalt kui maal. Maal — vastupidi, sest valmistatakse eeskätt praktilises elus vajalikke ja kasutatavaid esemeid.

Abinõuks oskuste omandamisel on korduv harjutamine vahelduvais oludes, et töö ei muutuks mehaaniliseks. Seda peetagu kogu töö kestel silmas ja taoteldagu põhinõuet: mitte kvantiteet, vaid kvaliteet. Töövõtteid kindlalt ja pidevalt harjutades saavutatakse töökiirus ja kindlus.

Tuleb harjutada õpilasi materjali kokku hoidma, aega ja jõudu otstarbekohaselt kasutama.

Materjalide valik, otstarbekohase eseme kombineerimine, kaunistamine jne. on olukorrad, mis tingivad kujutlusvõime ja fantaasia püsivat ergutamist ning süvendamist.

Maitse ja puhtuse arendamine peaks olema esimesi nõudeid tööõpetuse tundides.

Ulatuslikumate ülesannete lahendamisel koostatagu tööühmad, et õpetada õpilasi kollektiivsele tööle.

Aiatöid korraldada kevadel ja sügisel olude kohaselt (seoses loodusõpetusega). Võimaluste piires põllutööriistade, -masinate, mootorite ja nende lihtsamate korrastustööde tundmaõppimine (maakoolides).

I ja II klassis on tööõpetuse eesmärgiks juhtida last loomupärase mängu juurest sihiteadliku töö juurde. Lähtekohaks on koduse, kooli ja välise elu avaldused.

Nooremil õpilastel on väga suur tegutsemistahe ja fantaasia, neid loomupäraseid avaldusi tuleb rakendada tööõpetuse tundides täiel määral. Töötamise juures aga juhtida õpilasi sihikindlalt kasvatuslikkudele eesmärkidele, nagu: keskendumine, korralikus, puhtus, täpsus, maitse jne.

Paberitöödest I ja II klassis võib valmistada: vihk, raamat, taskurätt, pearätt, kiiver, paat, maja, kirjaümbrik, tuulik, soolatoos, karbike, mööblit, loomi, sõidukeid jm.

Kartongitöödest: mänguasju, lihtsamaid tarbeasju.

Savitöödest: ümmargused kujud mälu järgi — lõngakera, lumepall, õun, sibul jm.; pikergused kujud mälu ja eeskuju järgi: käbi, kurk, muna jm.; mitmesugused kehad eeskuju järgi: vasar, kirves, tindipott jm. ja lõpuks vabad harjutused.

Töid loodusesaadustest: tammetõrudest ja tikkudest loomakesi; pähklitest kanakari; tammetõrudest serviis; mängu-

asju kastanitest ja tammetõrudest; männikäbidest inimesed, sõdurid; ubadest ja hernestest kanakari; kõrkjaist pardid, luiged; kasetohust torbikud, kübarad, mööbel, jalanõud, korv; puukoorest mööbel, paadid, laevad.

Tikutoositöödest: korvike, vanker, maja, vabrik, mööbel, auto, raudteerong.

Ajaviitemänge: loto, doomino, võidujooks, tuuleratas, keerlev madu, paberilohe, nääripuu-kaunistused jm.

Kollektiivtöid (kasutades käärilõiget) kindlaks määratud teemadele, nagu: „Sügisene põld“, „Rehepeksumasin“, „Maastik sügislehtedest“, „Lindude parv“, „Minu kodu“, „Koolimaja“, „Oktoobripidustused“, „Lumi maas“, „Nääripeol“, „Talvemaastik“, „Kelgumäel“, „Kaupluses“, „Apteegis“, „Neli aastaega“, „1. mai“, „Suve ootel“ jm., ka muisten-dite ainel.

III klassi ulatuslikumaks osaks tööõpetuses on kartongi- ja paberitööd: lilled, lehed, rebimistö, kääritupp, õpilaspileti kaaned, teatevihk, lipud Oktoobripäevadeks, loomad, lumimemm, pinal, kingituskotikesed, nääripuu-kaunistused ja mänguasju enda valikul.

Noatööd on õpilastele tuttavad juba enne ja väljaspool kooli. Kooli ülesanne on siin juhtida õpilasi õigete, ohutute töövõtete juurde. Töödest võiks nimetada: lillekepp, nime-lauad taimedele, kerimispulk, lõngakerimis-niks, istutamispulk, vurr, veski jne.

Vineeritöodes täiendada otstarbekohaselt õpilaste iseõpi-tud kogemusi. Vineeritöödest: mitmesugused mänguasjad, loomad, linnud, nukumööbel, alused jm. Alustele anda mitme-sugune kuju — õpilaste loovat kombineerimisoskust kasu-tades.

Punumistöid niinest, laastudest ja õlgedest: paelapunu-mine, õmblemine, jalamatt, laastukorvike jm.

A. TÖÖÕPETUS POISTELE.

IV klassi poeglastele on kohased papitööd, kergemad puutööd, punumistöid ja vineeritööd.

Papitöö on koolis tähtsamaid tööalasi, sest tema kasva-tuslikud väärtused ja omadused on suured. See tööliik aren-

dab mõõtmisoskust ja -täpsust mõõdupuu, nurklaua ja sirkli tarvitamisel. Erilist hoolsust ja puhtust vajab siin töö liimi ja kliistriga.

Alustada tasapinnaliste töödega ja lõpetada ruumilistega.

Töid: geomeetrilised tasapinnad, pildi kleepimine alusele, kartongist kuup, risttahukas, malelaud, tunniplaan, kalendrialus, peitekaaned, pildiraam, lahtine karp jne. Õppeaasta lõpul kladeköide.

Puutöö arendab enam kui ükski teine tööala õpilasi kehaliselt. Töötlemine nõuab suurt täpsust, korralikkust ja puhtust, arendab õpilases ruumilist kujutlusvõimet, õpetab tundma puuliike ning nende omadusi ja suurt hulka igapäevases elus vajalikke tööriistu ning nende käsitlemist.

Alustada saagimisega: piki- ja põiksaagimine. Siis hõõveldamine, algul kitsal, siis laial pinnal.

Töid: lillekepp, kaardikepp, vasaravars, noanühk, leivalaud, nõõrihark, paberinuga jm.

Vineeritöös jätkata eelmise aasta tööliike ja valmistada peamiselt tarbeesemeid, nagu: rõivapuu, pildiraam, harjapani, noa- ja kahvlikast, soolavakk jm. Mõningad tööd kaunistada põletuskirjadega (võimaluse korral immutada värnitsaga ja lakkida).

Punumistöödest: õlgkübar, korvikesi jm.

V klassis arendada edasi papitööd, valmistades mitmesuguseid tarbeesemeid, nagu: kaanega karp, kaldkülgedega pani, kassa, kuuekandiline pani, paberikorv. Jätkata vihku õmblemist ja kladeköite valmistamist.

Puutöös korrata tööriistade õiget tarvitamist ja töövõtteid, tugevdades edaspidist tööd sel alal. Tuua sisse peiteldamine. Tutvuda 2—3 tarvitavatama puuliigiga.

Töödest olgu nimetatud: rõivapuu, kirvevars, jalapuhastusrest, tindipotialus, kuivatuspress, rätivarn, näärikuusejalg, paat jm.

Sama liigi hulka kuuluksid ka järgmised tööd: labida, hargivars, reha, lusikas, jahukühvel jm.

Mõningaid hõõveldatud töid kaunistada lihtsate lõigete või põletuskirjadega, kasutades selleks rahvusliku ornamentika lihtsamaid elemente.

Nööritöödest: kahe- ja kolmekeermelise nööri punumine, otsa sidumine, jätkamine (plessimine), aasade plessimine, sõlmed (kalamehe-, jooksev-, jätkusõlm jm.). Aasade tegemine (liuglev ja surnud aas), üldtuntud silmus ja seasõrg.

Võrgukudumine koolis olgu kollektiivseks tööks, kus ühe ja sama eseme valmistamise juures töötaksid õpilased kordamööda. Töid: kaldruuduline võrk (võrkkiiik), ristruuduline võrk (käsipallivõrk), võrkott jm. Vitsa punumistöödest olgu nimetatud mitmesugused korvid.

VI klassi puutöodes veelgi korrata tööriistade käsitlemist ja süvendada töövõtteid. Valmistatavad tööd oleksid: räti- varn, soolavakk, saapapoiss, kokkukäiv iste jm. Töid püüda võimaluse korral viimistleda ornamentatsiooniga ja neid värvida või lakiga katta.

Raamatuköitmisel valmistada kumerdatud seljaga köide ja täiendada tööna pildialbum.

Harjatöid VI klassi raames saab kasutada vähem ja valmistada vaid mõned lihtsamad harjad.

Metallitöödest on jõukohased: mitmesuguse-kujulisi pipar-koogivorme, võtme-ripatseid jne.

Traaditöödest: mitmesugused seotised, võrgukudumise- piirits, konksud, aasad, püsivusmänge jne.

Nahatöödest: õmblustraadi valmistamine, harjase otsa kinnitamine, pastla valmistamine jm.

Vitsrauatöödest: mitmekujulised panni- ja paja-alused.

VII ja VIII klassis eelmiste aastate tööalade arendamine, valmistades võteterikkamaid tüüptöid, esemete viimistlusele rõhku pannes.

Ulatuslikumalt rakendada mitmesuguste korvide punumist ja peergudest esemete valmistamist.

IX klassis süvendada puutööd. Saetud materjali järgi puuliikide tundmaõppimine, tööriistade (eriti saagide) teritamise ja korrashoid, puuseotised ja materjali konstruktiivsus. Töid kaunistada lamelõigete, nikerduse või põletamise teel (aluseks rahvusliku ornamentika elemendid). Mudellenukite valmistamine.

Tutvuda mitmesuguste sisemiste remonttöödega, nagu: tapeetimine, värvimine jne.

X klassis traadi- ja plekitööde jätkamine, tutvudes materjaliliikidega ja täites raskemaid tööülesandeid. Traaditöödest: kalakahvel, triikraua-alus, taldrikute kuivataja jm. Plekitöödest tuuakse sisse uue alaosana kummimine (kohrutamine). Kummimistöö on läbiviidav õige väheste tööriistadega ja annab suuri võimalusi ilumeele arendamiseks. Mõningate kummimistööde valmistamisel tuleb õpilastelt nõuda enda koostatud tööjooniseid, sest materjal võimaldab töötlemisel mitmesuguste vormide ja kaunistuste läbiviimist.

Ka praktilise iseloomuga lukusepatööd kuuluvad X klassi kavasse, nagu: võtme viilimine, luku parandamine jm.

XI klassis valmistatakse peamiselt praktilisi töid elektri valdkonnast, nagu: installatsioonid ja tööd nõrgavoolu alal.

Mõned tööalad, mida kooli tööõpetuses võiks edukalt rakendada, on õppekavadest välja jäetud, nagu: kunstsarvetööd ja puutremine. See ei tähenda, et neid tööalasid õpetaja enda töökavasse ei või võtta. Kunstsarvetööd oma efektse materjali välimuse tõttu otse kutsuvad õpilasi suure innuga töö juurde ja on töötlemisel neile täiesti jõukohased. Ka vajab kunstsarvetöö töötlemiseks väheseid tööabinõusid ja on kasvatuslikult väga väärtuslik.

Töökavade koostamisel peab ka seda arvestama, et õppekavas loeteldud tööalad ei ole kasvatuslikust seisukohast ühtlaselt väärtuslikud. Väärtuslikumate hulka kuuluvad papi-, puu-, metallitööd ja raamatuköitmine (ka kunstsarvetöö). Teised tööalad on tehtavad kätteõpitud mehaaniliste võtetega (võrgu- ja harjatöö) või ei ole ulatuslikult läbiviidavad materjalide raske töödeldavuse ja kalliduse tõttu. Töökavade koostamise aluseks peavad jääma ikkagi kohalikud olud ja võimalused.

Tööalade rohkusega ei ole soovitatav õppetöös liialdada, sest siis võib töö kujuneda lünklikuks ja pealiskaudseks.

B. TÖÖÕPETUS TÛTARLASTELE.

Naiskäsitöö, nagu kõik teisedki õppeained, peab taotlema nõukogulikus koolis niihästi kasvatuslikke kui ka õpetuslikke eesmärke. Need eesmärgid oleksid järgmised:

1) Naiskäsitöö on üks neist väheseist õppeaineist, kus me kõige näitlikumalt ja tegelikult saame esile tõsta ühiskondliku omandi säästmise tähtsust. Lähtudes klassikollektiivi iga üksiku liikme isikliku omandi hoidmisest, kasvatatakse säästmistunnet ka ühiskondliku omandi vastu, sest ainult see inimene, kes märkab raiskamise ja oma isiklike asjade korrasusse jätmise kahjulikke tagajärgi enda suhtes, saab sellest aru ka ühiskondliku vara suhtes, mille väärtus on tavaliselt mitu korda suurem. Seepärast tuleb igas õpilases süvendada teadmist, et iga mõtlematu raiskamine toob kahju mitte ainult temale, vaid kogu ühiskonnale, kuhu ta kuulub.

2) Edasi tuleb käsitööõpetuses silmas pidada kommunistliku kasvatuses üht põhiprintsiipi — esteetilist kasvatust.

Esteetilist kasvatust peab teostama esteetilise maitse arendamise kaudu kõigi koolis tehtavate käsitööde, üksikute töövõtete ja tehnika alal. Koolikäsitöö kaotaks oma peamise mõtte, kui õpetaja ei pea pidevalt silmas korraliku ja esteetilise töö nõudeid.

3) Ühiste tööülesannete täitmise kaudu tuleb õpilastes süvendada kollektiivtöö tähtsuse mõistmist ja kollektivismi, mis on sotsialistlikus ühiskonnas esmajärgulise tähtsusega.

4) Ühtlasi tuleb käsitööõpetuse kaudu süvendada õpilastes praktilist elulähedast mõtlemist ja füüsilise töö armastust. On ju käsitööõpetus keskkooli õppekavas ainuke õppeaine, mis õpilasi hoiab kontaktis tootva tööga. Tegelik elu on näidanud, kuivõrd tähtis on manuaalsete oskuste valdamine eriti erakordsetel aegadel, mil tööstuslik tootmine rakendatakse kogu ühiskonna olemist kindlustavate vahendite ja varade valmistamisele.

Keskkooli naiskäsitöö õpetuslikeks eesmärkideks on anda õpilastele teadmisi ja oskusi, mis on neile edaspidises elus vajalikud oma kodu korraldamiseks ja isiklikuks harrastamiseks. Tuleb õpetada valmistama ja hindama otstarbekohaseid rõivastus- ja kodukaunistusesemeid — samuti nende esemete korrastamist ja korrashoidu. Viimane on eriti tähtis rahvamajanduse seisukohalt.

Käsitööõpetust tuleb nii korraldada, et õpetaja esimeses järjekorras annaks õpilastele vastavaid teadmisi ning nende

teadmiste kaudu süvendaks ja rikastaks õpilaste oskusi. Et õpilased saaksid omandada teatud oskusi, tuleb õpetajal anda neile esmalt vajalikke teoreetilisi teadmisi. Kuidas õpetajad õpilastele vastavate teadmiste pakkumist korraldavad — see on meetodi küsimus, oluline on vaid, et õpilased enne kui nad näit. IX klassis asuvad voodipesu valmistamisele, oleksid teadlikud üldisest voodisisustus-esemeist, nende arvust, materjalist, tegumoest ja kaunistustest. Käsitööesemete valmistamine on tehnika ja materjaliga seoses olev töötamine, vastavalt asja või eseme otstarbele. Seepärast on käsitööõpetuses oluline viia õpilased niikaugemale, et nad oma tarvete kohaselt oskaksid valmistada ja valida esemeid ja tunneksid nõudeid, mis materjal ja tehnika esitavad. Iga ese on ilus, kui ta on otstarbekohasest materjalist, otstarbekohase vormi ja kaunistusega. Iga eseme materjal, vorm ja kaunistus sõltuvad eseme otstarbest.

Keskooli naiskäsitöö õpetuslikud eesmärgid peavad olema kooskõlas kasvatuslike eesmärkidega. Näit. esteetilist kasvatust silmas pidades tuleb tööga arendada esteetilist maitset. Eriti oluline on see värviliste materjalidega töötades. Õpilastele tuleb sel juhul näitliku materjali varal näidata ja selgitada üksikute värvikombinatsioonide meeldivust ja sobivust.

Tuleb lahendada mitte ainult materjalide, tehnika ja kaunistuse probleeme, vaid õpilastele tuleb enne tegeliku töö juurde asumist anda teadmisi ka otstarbekohaste töövahendite ja -abinõude suhtes. Tuleb näidata, millised tööabinõud ja -vahendid on parimad ja mispärast.

Taotelles keskkooli käsitööõpetuse ülesandeid ja sihte, võib käsitööõpetaja viia õpilased niikaugemale, et nad tunneksid, milline ese on ilus ja otstarbekohane, ja edaspidi ellu astudes oskaksid valida enesele esemeid, mis on otstarbekohased ja sobivad.

Õpetaja, kes on andnud õpilastele ühes vastavate oskustega ka vastavad teadmised ning teostanud kasvatuslikud eesmärgid, on hästi täitnud oma ülesande käsitöö õpetamisel.

TÖÖPETUSE ÕPPEKAVA.

I klass.

(33 tundi)

Sepitsemine. Lihtsamaid töid paberi voltimises. Rebistamistöid paberist. Käärilõikeid. Kergemaid kartongitöid. Lihtsate asjakeste voolimine mälu järgi. Lihtsamaid laastutöid (aluse punumine). Nööpide etteõmblemine.

II klass.

(33 tundi)

Sepitsemine. Voltimistöid paberist. Voltlõigendid. Käärilõikeid värvilisest paberist (illustratsioone klassis loetud muinasjuttudele, kaunistusi karpidele jne.). Kartongitöid (karbid, loomad jne.). Laastutöid (mitmesugused korvid). Voolimistöid mälu järgi.

Tütarlastele: Lõngalillede valmistamine mitmevärvilistest lõngaotstest.

Poistele: Männikooretöid.

III klass.

(33 tundi)

Kartongitöid, mänguasju, väikesi tarbeasju.

Tütarlastele: Lihtsamaid töid heegeldamises (rahakott, krae, nukusall ja -müts jne.). Palli valmistamine mitmevärvilistest lõngadest. Ristpistetikand koos pilutamise algvõtetega (väike linake, linik jne.). Kudumise algvõtted (pesemislapp).

Poistele: Lihtsate asjade punumine niinest, laastudest või õlgedest. Lihtsamaid noatöid. Kergemaid töid mitmesugustest ainetest tarviduse ja olude kohaselt.

IV klass.

(33 tundi)

Tütarlastele: Heegeldamise edasiarendamine (müts ja kaelarätt). Kudumise pinnakirju (sall, pullover). Sukanõelumine. Tutvumine eestilaadiliste pistetega ja nende tegelik

kasutamine kaunistustena (väike värvliga põll, linake, krae jne.).

Poistele: Papatööd: kergeid pinna- ja kehatöid, pinna ilustamine. Tutvumine kladekõitega. Kergeid noatöid ja kergeid töid mitmesugusest ainek. Võimaluse korral kergemaid puutöid sae, hõõvli, viili ja liivapaberi abil. Kergemaid punumistöid laastudest, vitstest. Sukanõelumine.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt (seoses loodusõpetusega).

V klass.

(33 tundi)

Tütarlastele: Kudumine (kirju labakinnas). Heegeldamine niidist (taskuräti äärestamine). Pülu harjutusi. Tutvumine õmblusmasinaga. Padjapüüri õmblemine ja kaunistamine. Põlle modelleerimine ja õmblemine.

Poistele: Papatööd. Noa- ja saetöid ning kergemaid töid hõõvelpingil mitmesuguste tööriistadega. Puuasjade ornamenteerimine. Töid mitmesugusest ainek. Võrgukudumine. Nööritöid: nööri punumine, jätkamine ja sõlmimine, nööri esemete valmistamine. Punumistöid vitstest ja peergudest. Kergemaid paikamistöid.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt (seoses loodusõpetusega).

VI klass.

(33 tundi)

Tütarlastele: Tutvumine kõigi naistepesu esemetega. Materjali ja tegumoe valik. Särgi lõigete joonistamine. Särgi õmblemine ja kaunistamine (särg, püksid). Pesu paikamine. Rahvuslik kirjatikand (kohvilaudlina jne.).

Poistele: Kergeid praktilisi puutöid mitmesuguste riistadega, valmistatud esemete värvimist ja ornamenteerimist. Kombineeritud töid mitmesuguse aine tarvitamisega. Raamatukõitmine; harjatöid; kergeid metallitöid võimaluste ja

olude kohaselt; töid traadist, plekist, vitsrauast jne.; nahatöid. Lihtsamaid paikamistöid. Jalatsite parandamine.

Kõigile: Töötamine aias — olude kohaselt. Maakoolides põllutöömashinate tundmaõppimine võimaluste piirides.

VII klass.

(33 tundi)

Tütarlastele: Rinnahoidja õmblemine. Öösärgi õmblemine. Trikoopesu parandamine. Pitspindseid kudumisharjutusi. Pesu korrashoiust (pesemisest ja triikimisest). Sukkade korrashoid (tegelik sukakandade tugevdamine ja taldade uuendamine). Jalanõude valik ja korrashoid. Rõivaste paikamine.

Poistele: Eelmise aasta tööde jätkamine.

Kõigile: Aiatööde jätkamine. Põllutöömashinate (maakoolides), mootorite (võimaluste piirides) tundmaõppimine.

TÖÖÕPETUS POISTELE.

VIII klass.

(33 tundi)

Vitsa ja laastutöid. Tööriistad. Vitsade ja laastude muretisemisest. Laastude värvimine.

Töönäiteid: pannialus, käsitöökorv, marjakorv, turukorv, kartulikorv, pesukorv.

IX klass.

(33 tundi)

Puutöid. Tutvus puuliikidega. Puutööriistad ja nende korrashoid. Tutvus pinnakatmise vahenditega. Rahvuslikke kaunistusi puuesemeil: täkked, lõiked, põletamine.

Töönäiteid: jalarest, liha- ja leivalaud, laualipu-alus, jalapink, kirjapress, tindipoti-alus, kirvevars, reha, puulusikad, suusad, mudellennuk.

Maalritöid: Tapeetimine: tärklise- ja rukkipeülikliistri valmistamine; seinapapi panek; makulatuurimine, tapeti panek. Olivärviga katmine. Liimivärviga katmine. Akna kittimine. Pildi raamimine.

X klass.

(33 tundi)

Traaditöid. Tutvus traadiliikidega. Traadi õgvendamine käe ja tangide abil, vasara ja puupaku abil. Traadi viilimine; kruustangide tarvitamine traaditöö juures.

Töönäiteid: haake, kalakahvel, pihid, munatangid, triik-raua-alus, taldrikute-kuivataja, kalaküpsetusrest.

Plekitöid. Tutvus plekiliikidega. Pleki valmistamine. Neetimine. Viilimine. Augulöömine. Kummimine. Puhastamine. Oksüdeerimine. Rahvuslikke kaunistusi plekk-esemeil.

Töönäiteid: tuhatoos, kühvel, kartuliriiv, vahukulp, paberinuga, küünlajalg.

Luksepatöid. Võtme viilimine; luku parandamine. Käärde teritamine.

Väiksemaid rõiva- ja sokiparandustöid.

XI klass.

(33 tundi)

Installatsioonitöid. Juhtmete puhastamine. Juhtmete jätkamine. Lambipesa ühendus juhtmega. Küttekehade parandamine. Kaitsekorkide parandamine. Laualambi valmistamine. Seinakontaktide kinnitamine puu-, krohvitud ja kiviseinale.

Töid nõrgavoolu alal. Maaühenduse ja antenni panek. Mähiste tegemine ja arvestus.

Töönäiteid: detektor-aparaadi: a) mähise valmistamine, b) karbi valmistamine, c) banaan-pistikute valmistamine, d) kokkumonteerimine. Maaühenduse klambri tegemine veetorule. Elektrikõlisti: a) aluse valmistamine, b) elektromagneti valmistamine, c) kokkumonteerimine.

TÖÖPETUS TÛTARLASTELE.

A-16497

VIII klass.

(33 tundi)

Köögipesu (vastavate esemete loetelu ja arv). Tegelik pühkerättide märkimine ja riputiste õmblemine. Pitslina või pitskoelise pearäti kudumine (püksid, särk või pluus). Kootud esemete parandamine (jälgendamine ja nõelumine). Kootud esemete pesemine ja kuivatamine.

IX klass.

(33 tundi)

Voodisisustusest (madratsid, linad, tekid jne.). Ese voodipesust — õmblemine ja kaunistamine. Voodipesu parandamine ja korrashoid. Lauapesust (mitmesugused lauapesu liigid, materjal, suurus ja kaunistus). Kohvilaudlina ja servietide õmblemine ja kaunistamine pilu ja tikandiga. Laua katmisest, serveerimisest ja söömisest.

X klass.

(33 tundi)

Üldisi rõivastusprobleeme. Töörõivastus (materjal, tegumood). Imiku pesu ja rõivastus: a) põhinõudeid imiku rõivastamisel, b) vajalike imiku rõivastusesemete loetelu, nende arv, tegumood ja materjal. Tegelik imiku särgi ja tanu õmblemine. Rinnalapi õmblemine. Vanade esemete kasutamise võimalusi imiku rõivastamisel.

XI klass.

(33 tundi)

Eelmise aasta tööde jätkamine.

Põhinõudeid köögi ja elamu sisustamisel. Sisustusesemete valiku aluseid. Sisustusesemete paigutus. Kaunistusesemed eluruumides, nende valik ja paigutus.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00538523 4